

Barış üzerine...

"Barış yanlısı" bir köşe yazarından: "Artık huzur içinde ölebilirim. Referandumdan sonra kendimi futbol sahasından 30 yıl sonra zaferle çıkan bir takım gibi hissediyorum. Kıbrıslıruamların gerçek yüzü ortaya çıktı..."

Trabzonspor-Anorthosis maçında, her iki tribünde de, iki takımın bayraklarından çok, Türkiye ve Yunanistan bayrakları vardı.

SEVDA ALANKUŞ

Futbolun nasıl seksist bir söylemi olduğunu çoktandır biliyoruz. Dahası, yine feminist eleştiri sayesinde tıpkı askerlik söylemi gibi, futbol söyleminin de -ki bununla işin pratiklerini ve objelerini de kastediyorum- erkek egemen bir cinsellik fantazyasından/hegemonyasından yola çıktıkları ölçüde nasıl birbiriyle örtüştüklerini, dolayısıyla bırakın bu ikisinden birinin alanında bizzat "oyuncu" ya da kalem oynatıcı olmanın, bu alanların metaforlarıyla gündelik hayatta konuşmanın bile kadınları aşağılama biçimlerinden biri olduğunun da farkına vardık. Bu arada bunların her ikisinin de milliyetçi söylemle nasıl iç içe kurulduklarını ya da bu sonuncusunun ne ölçüde erkek egemen olduğunu bilmem söylemeye gerek var mı? Yine de hatırlayalım, ya "sınırlarımızı deldirmeyiz ve ona tecavüz edeni en ağır biçimde cezalandırırız", "vatan toprağı namusumuzdur" diye yazarız ya da 'hayata dönüş operasyonu'nda "Devlet girdi" diye başlık atarız. Futbol fanatiklerimiz-küfürleri bir yana bırakalım- "Avrupa Avrupa duy sesimizi..." diye bağırırken, futbol basınıımız "ezip, geçtik" der vs... Aslında Lacancı psikanalize bakarsanız, bırakın halihazırda erkeklere kayıtlı olan bu alanlarinkini, bizzat gündelik hayatın söylemi 'fallus merkezli' bir dil (değil mi ki, gayet doğal biçimde "insanoğlu" ya da "bilimadamı" demeye devam ediyoruz) içinde kuruluyor. Peki kadının özgürleşmesi ya da aşağılanmaktan kurtulması kadına ait olmayan bu dil(ler)le nereye kadar mümkün? Bu sorunun yanıtı farklı feminist konumlardan farklı farklı veriliyor; zaten konumuz da tam olarak bu değil.

Barış gazeteciliği

Bu yazının konusu -Türkiye'de çoğunluğun derdi gibi durmuyor ama- barış gazeteciliği üzerine düşün(dür)mek. Barış gazeteciliğinin ise birçok tanımı var, ancak nasıl yapılacağı konusunda üzerinde anlaşılın şu: Herhangi bir çatışma konusunu -ki bu etnik, dinsel, ulusal topluluklar, farklı cinsler, sınıflar ya da iki birey arasında olabilir- futbol söyleminin temellendiği gibi "kazanmak -ya da- kaybetmek" gibi bir ikili karşıtlıkla haberleştirmemek. Yani barış için yazarken, bunu bir futbol maçı söylemiyle yaparsanız, 'barışçı' olmuyorsunuz, savaşa dair yaygın söyleme eklemeleniyorsunuz. Nitekim bunun içindir ki, konunun ustası Johann Galtung, Batılı medya üzerine bir gözlemlerle, savaş gazeteciliği yapanların çoğunun bizzat futbol muhabirliğinden

geldiğine, bu nedenle de savaş sırasında yapılan haberciliğin savaşı daha da körüklemeye yaradığına dikkat çekiyor. Çünkü futbolda, "kazanan ve kazanan" taraflar yok -beraberlik de dahil olmak üzere- "kaybeden ve kazanan" taraflar var, oyun da zaten kazanmak için oynanıyor (Bazı durumlarda "futbol ya da centilmenlik(1) kazandı" denildiğine bakmayın). Oysa barış için bütün tarafların öncelikle "vermeye hazır" olması gerekiyor. Dolayısıyla barış için yazarken, bırakın askerliği, futbolun metaforlarını kullanmanız bilinçaltınızı ele veriyor, yani aslında istediğinizin sadece 'karşı tarafa geçirmek' olduğunu...

"Barış" yazıları

Kofi Annan, Kıbrıs'ta barış için hazırlanan planıyla ilgili olarak "Bu bir futbol maçı değil... Gol atan ya da gol atılan yok. Bu bir uzlaşma planı" derken, Türkiye Başbakanı Erdoğan da, planın "kazan-kazan temelli" olduğunu söylemişti. Buna karşılık "barış yanlısı" Kıbrıslı Türk basınında, "karşı tarafın" (ki bu genellikle tekil haliyle 'Rum' oluyor, 'Rumlar' bile değil) attığı her adımı "top şimdi bizim tarafta..." diye karşılayanlar çoğunlukta idi. Hatta bırakın futbol metaforlarını, bizzat savaşın diliyle "...kazananı olmadığı gibi, kaybedeni de yok bunun, bu bir zafer" denebiliyordu. Ya da geçen yıl Nisan ayında gerçekleştirilen ve Kuzey'in "Evet", Güney'in "Ohi" dediği referandum öncesinde barışa çağrı şöyle olabiliyor; "...işte silah, işte Nisan. Bırakalım Hayır desinler..." Bu örnek de tam o sıralar Türkiye basınının "barış yanlısı" bir köşe yazarından: "Artık huzur içinde ölebilirim. Referandumdan sonra kendimi futbol sahasından 30 yıl sonra zaferle çıkan bir takım gibi hissediyorum. Kıbrıslı Rumların gerçek yüzü ortaya çıktı..." Bunlar barış için yazılanlardan örnekler. Futbol için yazılırken barışa gönderme de şöyle yapılıyor: "Maçı(2) kazanmışlardı ama, esas maç bitmemişti henüz daha... Tur atlamak için birlikte uzanmak gerekir barışa". Peki Kıbrıslı Rum basını ya da Yunan basını barış yanlısı mıydı? Biliyorum ki hiç değil, yani aynı hatanın içindeydiler.

Garbiyatçılık

Bir de tabii Üçüncü Dünya aydınlarının Batı karşısında malul olduğu özgül bir "yaralı bilinç" ya da "Garbiyatçılık" hali var (bilmem Doğulu olup da, "medeni olmak" üzerine laf üretmemiş olan hiç var mıdır?) ve bu, barış için yazarkenki dile de sızıyor, onun seksist niteliğini pekiştiriyor. Çünkü, "medeniyet" denilince kastedilen sadece Batılının değil, "Batılı beyaz, orta sınıf erkeğin medeniyeti" ve biz bunun Batılı ve Doğulu Şarkiyatçı/Oryantalist metinleri eleştiren feministler kalem oynatıncaya kadar farkında değildik. Yani şöyle; biliyoruz ki Batılı bilme biçiminin hegemonik kıldığı şekliyle, 'Doğu' imgesi, kadın imgesiyle örtüşüyor... Bunun için Doğu'ya atfedilen "doğallık", "yabanilik", "vahşilik", "bakirlik", "keşfedilmemişlik", "irrasyonellik" gibi sıfatları hatırlamak yeterli. Böylelikle, "kadın" gibi "ehlileştirilip/evcilleştirilmesi gereken" birisi görülünce, Doğu'nun medenileştirilmesi de "Batılı beyaz erkeğin" sorumluluğu oluyor. Dolayısıyla, "öteki" coğrafyaların Batılılaşmış Doğulu aydın erkekleri ve erkek gibi kadınları, kavramla hiç

hesaplaşmadan, her "medeni olmaktan" söz ettiklerinde, sadece çeşitli biçimlerle karşımıza çıkan sömürgecilik meşrulaşmıyor, bu coğrafyaların kadınları üzerindeki Batılı/Doğulu erkek egemenliği katmerleniyor. Örnek yine en az bizim Türkiye'dekiler kadar gelişmeyi "Avrupalı gibi medeni olmak" sayan oryantalist imgelemin etkileriyle yoğrulmuş KıbrıslıTürk basınından olsun. Referandum sonucuyla ilgili bir cümle; "KıbrıslıTürkler düşünceleriyle, yaşam biçimleriyle, davranışlarıyla Avrupalılar kadar medeni olduklarını gösterdiler. Hatta AB'ye giren Kıbrıslırumlardan da..." Bu örnek de Kıbrıslırum basınından: "Bugün Türk takımıyla fanatizm olmadan ancak işgalden tiksindiğimiz hislerini vurgulayarak karşı karşıya geleceğiz... Hiçbir zaman bu tür unsurları fark etmeyen bir ulusa medeniyet ve üstünlük mesajı göndererek... herkese devletimizin güçlü, uygar ve Avrupalı olduğunu... göstereceğiz". Yani, bakmayın "Rumların/Yunanlıların" medeni olmak sorunu yokmuş gibi görüldüğüne, onların da bilinçleri en az bizim kadar "yaralı" ve seksist.

Örneklerimi Kıbrıs'tan yani bize biraz daha uzak, ancak neredeyse son 60 yıldır sürdürülebilir bir barış arayan ve halihazırda ancak ateşkes halinde olduğu söylenebilecek bir coğrafyadan seçtim. Oysa Türkiye'de on binlerce can alan "iç savaşı" durdurmak için yapılan "barış çağrısı"na en fazla utangaç/ürkek diyebileceğimiz şekilde destek veren köşe yazarlarının barışçılığını sorgulayacak olsak, kim bilir bize ne askeri olanla iç içe geçen futbol metaforları sunarlardı, yani ne erkek fantezileri... Sözün özü şu, siz isterseniz "her şey bitti de iş ona mı kaldı" deyin, ben her türden barış üzerine düşünmenin, kalem oynatma sorumluluğunun tam da buradan başlaması gerektiğini iddia ediyorum; yani bu fallus merkezli dille hesaplaşmadan, "barış istiyorum" bile denemeyeceğini söylüyorum... Bırakın yerinizi kadınlar alsın diyeceğim ama, bu dil içerisinde kadın olmuş kadınlardan da korkuyorum...

SEVDA ALANKUŞ: Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi

1. Centilmen sözcüğündeki 'men'e (erkekler) dikkat
2. Trabzonspor-Anorthosis Famagusta maçı

NOT: Yazı, Radikal 2'de 07.08.2005 tarihinde yayımlanmıştır.